

Peter Opitz

SPECIFIČNI PRISPEVEK ŠVICARSKE REFORMACIJE K REFORMATORSKEMU GIBANJU

O zgodovinskem prispevku švicarske reformacije k reformacijskemu gibanju

*Švicarska reformacija kot zgodovinska korenina svetovnega
reformiranega protestantizma*

V začetku januarja 1523 sta züriški župan in mestni svet sklicala vse župnike, druge duhovnike in predikante züriškega področja v mestno hišo na »disputacijo«, ki naj bi se zgodila konec meseca. Poravnali naj bi spor med tistimi, ki so trdili, da »oznanjajo Božjo besedo preprostim ljudem« in se pri tem sklicujejo na »evangelij«, ter tistimi, ki so jih obtoževali, da so »napačni učitelji, zapeljevalci in heretiki«. Povabljen je bil tudi škof iz Konstance. Šele ko se ta ni odzval na zahtevo, naj v škofiji poskrbi za mir in red, so zadevo vzeli v svoje roke züriški svetniki sami. Obe strani v sporu naj dobita priložnost, da utemeljita svoje poglede z »resnično Božjo besedo v nemškem jeziku«. Ulrich Zwingli je svoj nauk ubesedil v 67 tezah, o katerih naj bi razpravljali.

Izhod disputacije je bil nedoumen in sklep mestih svetnikov se je glasil: ker Zwinglija na tej osnovi nihče ni uspel ovreči, naj še naprej pridiga, kot je dotlej. In ne le on: vsi župniki in duhovniki mesta in podeželja naj odslej pridigajo le to, kar lahko »dokažejo s svetim evangelijem in siceršnje pisano Božjo besedo«.

Še nekaj časa je trajalo, da se je reformacija v Zürichu dokončno uveljavila in utrdila, toda smernice so bile s tem jasno postavljene. Züriški mestni svet je v zadevah religije in cerkve vzel vajeti v svoje roke, postavil se je na stran spornega pridigarja Ulricha Zwinglija in priznal evangelij – tako, kot je podan v bibličnih spisih (*sola scriptura*) – za kriterij, s katerim naj se presoja tudi krščanskost rimske škofovske cerkve in njene dotedanje pretenzije na resnico ter duhovno oblast v krščanski Evropi.

Švicarke reformacije si ne moremo zamisliti brez Luthrovega nastopa in njegovega odmeva po vsem cesarstvu. Pa vendar je bila odločitev züriškega mestnega sveta iz januarja 1523 nekaj edinstvenega; utirala je novo pot celotnemu evropskemu reformacijskemu gibanju. Politična skupnost, ki je bila po takratnih merilih suverena, je odločila, da bo uvedla oznanjevanje evangelija v skladu z »Božjo besedo« kot edinim merilom. Konsekvenca tega sklepa je bilo »reformiranje« krščansko-politične skupnosti ne glede na religiozne tradicije in cesarsko-politične grožnje. Vodilni mislec tega dogajanja je bil Ulrich Zwingli s svojim samostojnim teološkim profilom; nanj so se lahko neposredno ali posredno oprli kasnejši »reformirani« teologi. To velja tudi za Jeana Calvina, pri katerem komajda najdemo kakšno teološko misel, ki ne bi bila v švicarski reformaciji že prej izrečena in diskutirana. Spodbude iz Züricha za oblikovanje »po Božjih besedah reformirane« cerkve so tudi sicer našle mesto v reformacijskem gibanju. Pomislimo na javne disputacije kot sredstvo za uvedbo reformacije, kar so posnemali povsod v cesarstvu. Čeprav je bilo to še daleč od modernega ideala skupnega svobodnega iskanja resnice, vendarle pomeni zavrnitev dotedanjega sistema papeških odločitev ali deželnih oblastnih dekretov v zadevi religije. Ne smemo pozabiti tudi teoloških »visokih šol« in akademij za izobraževanje duhovnikov pod vplivom humanistične biblične filologije, ali na uvedbo sinod in zborovanj duhovnikov kot cerkvenih vodstvenih organov nasproti modelu hierarhičnih škofovskih vodstvenih struktur.

Pomemben zgodovinski prispevek švicarske reformacije k reformacijskemu gibanju je v tem, da je kot korenina svetovnega reformiranega protestantizma nastala kot mestna reformacija ali kot reformacija skup-

nosti. Prisposoba korenine naj hkrati nakaže, da se je gibanje razvijalo in razširilo na mnoga evropska področja, se na različne načine zlilo s spodbudami in tradicijami wittenberške reformacije in dobilo različne cerkvene podobe ter teološke obarvanosti. Drugače kot luteranski protestantizem, ki vse do danes navezuje svojo identiteto na enega ustanovnega očeta (čeprav z zelo različnimi interpretacijami), spada k bistvu in samorazumevanju gibanja, ki izhaja iz te korenine, da se noče definirati z enim samim reformatorjem. Kasneje se je to sicer večkrat poizkušalo in tako za svoje samo poimenovanje prevzelo na primer oznako »kalvinizem«, čeprav je bila ta izvorno zbadljivka. To je seveda mogoče zgodovinsko razumeti, saj je kalvinizem v 17. stoletju tako dobil opredeljeno »konfesionalno« identiteto. Imelo pa je tudi problematične strani in posledice, saj je osiromašilo zgodovinsko bogastvo in teološke pretenzije gibanja, ki je izšlo iz švicarske reformacije.

Švicarska reformacija kot evropska reformacija

V 16. stoletju je reformirana »Švica« geografsko pomenila vplivno področje zwinglijanske reformacije, ki so jo predstavljala mesta Zürich, Schaffhausen, Basel in Bern. Če pa pobližje pogledamo tamkaj delujoče reformatorje, se hitro pokaže, da je bila švicarska reformacija evropska. Že sam Ulrich Zwingli ni bil pravi »zaprisežnik«; izhajal je iz Toggenburga, področja, ki se je sicer priključilo (švicarski) »zapriseženi zvezi« [*Eidgenossenschaft*], toda ne s polnimi političnimi pravicami. Zapisnikar druge züriške disputacije je bil kasnejši anabaptistični mučenec Balthasar Hubmaier iz Friedberga pri Augsburgu. Zwinglijev naslednik Heinrich Bullinger je tudi zrastel zunaj tega področja, v Aargau. Zwinglijev najožji sodelavec in soborec, župnik züriške cerkve Sv. Petra, je bil Leo Jud, ki je prišel iz Alzacije. Prav tako je bil od tam Wilhelm Reublin, prvi züriški župnik, ki se je javno poročil; Alzačan je bil tudi Konrad Pellikan, znameniti hebraist in profesor za Staro zavezo na züriški Visoki šoli. Njegov nič manj slavni kolega na visoki teološki šoli, Theodor Bibliander, je prišel iz avstrijskega Bishofzella. Znani in cenjeni učenjak Peter Martyr Vermigli je bil Italijan. Podobno je bilo s poreklom reformatorjev v Baslu, Bernu in Schaffhausnu in v še

večji meri je bilo tako v Lausanni, Neuchatelu in Ženevi, ki so jim skoraj v celoti dajali pečat francoski reformatorji. Eden od vzrokov za to je bila tesna prepletenost švicarske reformacije z mrežo evropskih humanistov. Ni slučajno, da je katoličan Erazem Rotterdamski za svoje prebivališče proti koncu življenja izbral protestantski Basel in da je imel zanj nagrobni govor reformator in zgodnji Zvinglijev sodelavec Oswald Myconius, ki je prihajal iz katoliškega Luzerna.

O teološkem prispevku švicarske reformacije

V čem pa je poseben teološki prispevek švicarske reformacije reformacijskemu gibanju, ki ni le stvar preteklosti, temveč morebiti tudi potencial za njegovo bodočnost? Ne sprašujemo historičnoteološko, temveč se poizkušamo navezati na omenjene značilnosti švicarske reformacije in jih narediti plodne za sedanje in bodoče reformacijsko gibanje. Pred tem pa moramo še nekaj stvari natančneje razčleniti.

Evangelij sprave

Vsebina evangelija, kot jo je opredelil Zvingli na prvi züriški disputaciji januarja 1523, ni drugega kot sam Kristus. V njem se je namreč razodela Božja volja in Božje spravno dejanje (za nas). »Summa evangelija je, da nam je naš gospod Jezus Kristus, resnični Božji sin, razodel voljo svojega nebeškega očeta in nas s svojo nedolžnostjo odrešil smrti in nas spravil z njim«.

Tu ni bil pridigan noben »nov nauk«. Gre navsezadnje zgolj za poziv poslušati samega Kristusa (*solus Christus*) in se mu zaupati/predati kot mestu sprave z Bogom. Označevanje reformatorjev z »novoverci« nasproti rimskokatoliškim »starovercem« je (bilo) izraz polemike ali nesporazuma. Švicarska reformacija ni hotela drugega kot povratek k premisleku neskajlenega izvora in osredotočenje na bistveno ter temeljno krščanskega verovanja. Švicarski reformatorji so se imeli za predstavnike »stare vere«, kot je posebej poudarjal Heinrich Bullinger. V tej

temeljni zadevi reformacije so se videli najgloblje povezani predvsem z wittenberškimi reformatorji. Če natančneje pogledamo, lahko pri tem vendarle vidimo poseben švicarski profil, ki pa po švicarskem prepričanju naj ne bi bil nikdar razlog za znotrajprotestantsko cerkveno cepitev – Luther je to žal videl drugače. Moja naloga je, da zato poizkusim ta profil nekoliko natančneje predstaviti.

Luthrova vernost in mišljenje sta bila večkrat globoko pod vplivom njegovega meniškega izkustva. Čeprav je njegovo reformatorsko odkritje povsem sesulo pozno srednjeveško spokorniško pobožnost, je gravitacijski center njegovega razumevanja evangelija vendarle ostalo vprašanje osebne pridobitve Božje milosti. To dokazuje njegovo ravnanje v sporu o obhajilu/evharistiji [*Abendmahl*], dokazujejo njegovi katekizmi in njegovi zelo zadržani poizkusi reform cerkvenega in bogoslužnega življenja. Ni slučajno, da Zwinglijev opis evangelija v središče ne postavlja pojma opravičenja, ampak govori o spravi in Božji volji, ki ju najdemo v Kristusu.

Sprava pa pomeni ponovno vzpostavitev skupnosti. Za Zwinglija je skupnost človeka z Bogom neločljivo povezana s »spravljeno« skupnostjo ljudi, ki jo je vzpostavila v Kristusu razodeta Božja volja – s krščanskim občestvom torej. Kot »ljudski duhovnik« je Zwinglija bolj kot osebna blaženost skrbela odrešenost oziroma Božja bližina njemu zaupanega občestva. Ni slučajno, da je dal na naslovnico izdaje svojih spisov natisniti: » Pridite k meni vsi, ki ste utrujeni in obteženi, in jaz vam bom dal počitek.« (Mt 11,28)

Pomembna teološka posledica tega je, da vodilna pojma švicarske reformacije nista postava/zakon in evangelij, ampak izvolitev in z(a)veza [*Bund*]. Pravniki Calvin se je, kot je znano, kasneje navezal na Zwinglijevega somišljenika Martina Bucerja in misel o »izvoljenosti« opredelil kot Božjo pravico na občestvo, ki ga časti. Heinrich Bullinger je bil nasprotno bolj zaskrbljen, da ne bi zatemnili Božje ljubezni kot temelja Božje volje po spravi in skupnosti. Za Bullingerja je bila misel, da hoče Bog rešiti vse ljudi (1 Tim 2,4), tako pomembna, da se je bil zaradi nje pripravljen odpovedati logičnim špekulacijam. V središče je postavil zvezo Boga z ljudmi in postal oče reformirane »teologije z(a)veze« [*Bundestheologie*].

Temu ustrezno lahko formuliramo: mesto Zwinglijevega poslanstva ni bila spovednica, ampak javno zborovanje. Evangelij je naravnian na skupnost in predvsem v skupnosti se ga izkusi. Evangelij nujno konstituira krščansko občestvo in mu da posebno, »evangeljsko« podobo. Pri tem naj opozorim na tri vidike.

Cerkev kot skupnost učenja

Poznana ustanova švicarske reformacije je bilo tako imenovano *Preročišče* [*Prophezei*]. Od leta 1525 je bilo na koru züriške katedrale vsak dan razen petka in nedelje razlagano eno od besedil iz Stare zaveze. Najprej so nastopili eksegeti in interpretirali besedilo na osnovi hebrejskega prabesedila in grških verzij *Septuaginte* [grškega prevoda hebrejske *Biblije*]. Nato so bili predstavljeni rezultati interpretacije v nemškem jeziku. Ustanova je imela simboličen pomen. Tam, kjer so prej zvenela peta biblijska besedila v latinščini, ki jih nihče ni razumel, je bila zdaj *Biblija* razlagana tako, da se je po eni strani hotelo kar se da približati njenemu izvornemu besedilu in na drugi strani vpraševalo po Božji besedi, kot/ki velja za sodobnost. Iz te ustanove je nastala züriška Visoka šola. Tu so torej delovali učenjaki, ki naj bi izobraževali teologe v biblijskih jezikih in interpretaciji *Biblije*. Toda ni šlo le za šolanje teologov, temveč za izobraževanje celotne cerkvene skupnosti v biblijski resnici. Vsi naj bi se naučili poznati in razumeti Božjo besedo.

Tudi züriški prevodi *Biblije* so izšli iz Preročišča. Celotna züriška *Biblija* v 6 zvezkih je bila natisnjena leta 1529, pet let pred dokončanjem Luthrove *Biblije*. V letu Zwinglijeve smrti, leta 1531, je izšla v enem zvezku kot »Froschauer Bibel«. V naslednjih letih so izšle številne izdaje biblijskih besedil in komentarjev tako za učenjake kot za ljudstvo. V središču švicarske in še posebej züriške reformacije niso bili veroizpovedni spisi, katekizmi in spisi reformatorjev, ampak sama *Biblija*.

V iskanju najboljših metod njenega razlaganja se je hvaležno oprlo na humanistično znanje in izobrazbo. Postal je samoumevno, da je potrebno upoštevati različne zvrsti bibličnih tekstov, njihove filološke in retorične značilnosti ter vključenost v vsakokratni kontekst dogajanja in pripovedi; prav tako so upoštevali aramejske biblijske parafraze in

eksegetsko literaturo iz talmudskega obdobja, iz časa cerkvenih očetov in srednjega veka. Heinrich Bullinger je v študijskem navodilu za študente teologije predpisal, da je izobraženost v literaturi klasične antike, poznavanje njenih filozofskih, zgodovinskih in poetičnih del, pogoj za razlaganje biblijskih tekstov.

Študij in razlaga *Biblije* sta bila pogosto skupinsko delo. Nimamo Zwinglijeve *Biblije*, ampak samo züriško. Za švicarske reformatorje in učenjake je bilo timsko delo nekaj samoumevnega. K njemu sta sodila diskusija o težkih biblijskih mestih in sprejemanje različnih interpretacij. Odločilna sta bila boljši argument z vidika filologije in upoštevanje konteksta; to je veljalo tudi za razumevanje biblijskih besed o Gospodovi večerji/obhajilu, ki naj bi jih interpretirali v kontekstu hebrejsko-biblijske tradicije in v povezanosti z drugimi Jezusovimi besedami. V Marburgu sta leta 1529 trčili dve različni kulturi branja in razlaganja besedila. Mnogi Zwinglijevi in Bullingerjevi spisi sklenejo s stavkom: S tem pozivam in izzivam vsakega, da me z *Biblijo* zavrne ali bolje pouči, če to zmore. Razlaganje *Biblije*, iskanje Božje besede za sedanjost, je bilo razumljeno in prakticirano kot skupen napor in prizadevanje. Vsi so (bili) potrebni učenja. Nihče nima resnice sam v posesti. K švicarskemu razumevanju reformatorskega pojma duhovništva vseh verujočih sodi, da v cerkvah švicarske reformacije ni škofov. Bullinger je rekel, da so nosilci cerkvenih položajev »*remigatores*«, veslači.

Cerkev kot skupnost sprave in pravičnosti

Zwinglijeva obhajilna liturgija je predvidevala, da se kruh predaja iz rok v roke, da vsak od njega odlomi košček. To je bila prava revolucija glede na tedanjo zakramentalno pobožnost, glede na ljudsko občutenje ter cerkveno liturgično življenje. Zwingli je takole utemeljil tak obred: če vsak poda kruh svojemu bližnjemu, se lahko zgodi, da pride do sprave med dvema srtima sosedoma. S tem bi obhajilo kot spravi obred udejanjilo nekaj pomembnega. Podobno je argumentiral glede izključevanja od obhajila: obhajilo kot praznovanje sprave je lahko mesto in prilika, da se sicer nespokorjeni grešnik spreobrne in spokori, zato se ga ne sme izključevati. Cerkev kot prostor, v katerem se slavi

sprava z Bogom v Kristusu, je lahko tudi prostor za spravo med ljudmi. Tudi cerkvenim sodiščem za zakonce v Zürichu in Bernu ter konsistoriju v Ženevi ni šlo toliko za moralni nadzor in vzgojo kot za spravo med sprtimi ljudmi v Kristusovem občestvu.

Sprave pa ni, ne da bi krivico poimenovali s pravim imenom in vzpostavili pravico. Značilnost švicarske reformacije je bila, da je imel evangelij zanjo od vsega začetka mnogo opraviti s politiko, pravom in gospodarstvom. Reformacija je dala krščanskim oblastem mandat ne le na religioznem področju, temveč tudi za odpravljanje krivic, zaščite šibkih, preprečevanje oduševanja in neupravičenega bogatenja, za skrb, da nikomur ne bo treba prosjati in da bo dobil pomoč v bolezni. Že v svoji disputaciji leta 1523 je Zwingli iz ponovno odkritega evangelija izvedel zahtevo oblastem: »Zato naj bodo vaši zakoni v skladu z Božjo voljo tako, da bodo pravno zaščitili prizadete tudi, če ti ne bodo vložili tožbe« (teza 39). V svojem spisu *O božji in človeški pravičnosti* je Zwingli zelo jasno razlikoval med Božjim kraljestvom in realnim svetom. Religiozne utopije niso bile njegova stvar. Hkrati pa je menil, da mora biti krščanska skupnost udeležena pri urejanju in oblikovanju posvetnih razmer in se pri tem orientirati po Božji pravičnosti. Slednje je sicer mogoče le v odlomkih, necelovito in nepopolno, z novimi in novimi poizkusi, upoštevajoč realnost. Toda tako je treba.

V času Heinricha Bullingerja so v Zürichu uvedli tako imenovani »Fürtrag«. Župniki naj bi imeli pravico, da stopijo pred mestni svet in ga posvarijo, kot so to počeli preroki Stare zaveze nasproti kralju. Taka preroška služba je postala pomembna sestavina švicarske reformacije. Pri tem nikakor ni šlo le za religiozne zadeve. Bullinger je mestni svet opozarjal na Božjo pravičnost v takih dnevno-političnih vprašanjih, kot so bila: skrb za reveže kot naloga skupnosti, določanje obresti, ustanavljanje šol, politika glede plačancev in begunska politika, uporaba javnega denarja ...

Cerkev kot skupnost hvaležnega izpovedovanja vere

Zwingli je leta 1525 v spisu *Commentarius* opredelil obhajilo/večerjo [*Abendmahl*] predvsem kot »znak izpovedovanja vere« in kot »za-

hvalo«. Tako je namreč razumel biblijsko besedilo o Gospodovi večerji; menil je, da njegov pogled potrjen tako z izvornim pomenom latinske besede *sacramentum* (kot »Fahneneid« – svečane prisege na zastavo) kot s starim cerkvenim označevanjem večerje kot *evharistije*, kot zahvalne slovesnosti.

Kot je znano, so ga zaradi tega močno kritizirali. Kasneje je poskušal te kritike upoštevati. Vse do danes se besedila o obhajilu iz zadnjih dveh let njegovega življenja komajda jemlje v obzir. Toda švicarski reformatorji za njim so se oprli prav nanje in jih razvijali naprej. Izhajajoč iz Zwinglijeve pozne pozicije sta Bucer in Calvin poizkušala zgraditi most do Luthrove pozicije. Bullingerjev nauk o obhajilu/evharistiji ni hotel enostransko poudariti ene točke ali ene biblijske vrstice na račun drugih, temveč je skušal upoštevati vse v *Bibliji* omenjene vidike »Gospodove večerje«. Ta je bila tako razumljena kot slovesen obred, v katerem se simbolično zgosti vse življenje Cerkve. Je *evharistija*, praznični obred skupnosti, ki se hvaležno spominja Kristusovega pravega dejanja (»to delajte v moj spomin«, 1 Kor 11,24); kot skupno praznovanje je oblika oznanjevanja Kristusa in hkrati pogled na Kristusovo povišanje in ponovni prihod (»Vsakič ko jeste ta kruh in pijete ta kelih, oznanjate smrt Gospoda, dokler ne pride.« (1 Kor 11,26)). Je praznovanje navzočnosti Kristusa v občestvu, ki je zbrano ob njegovi mizi (Mt 18,20). Kot človeška skupnost ima hkrati tudi etično dimenzijo, kajti ni prave skupnosti brez medsebojne skrbi in obzira (1 Kor 1,17–34). Bullingerjev nauk o evharistiji je v veliki meri pozabljen – toda le kar zadeva ime njegovega avtorja. Kdor primerja nauk o evharistiji v sodobnem dokumentu iz Lime¹ in Bullingerjevega, bo našel mnoge vzporednice. In to ne slučajno. Vedno sta tu misel o evharistiji, zahvali in veroizpovedi, kajti javno izpovedovanje in zahvala sta bistvena elementa cerkvenega življenja. Še bolj žgoča je postala tema izpovedovanja vere v protestantskih cerkvah diaspore in v preganjanih cerkvah. V njih se je izoblikovala nova kultura izpovedovanja vere, h kateri je pomembno prispeval zlasti Calvin.

1 Dokument o »krstu, evharistiji in duhovniški službi«, ki so ga pripravili predstavniki Ekumenskega sveta Cerква v Limi leta 1982. (Op. prev.)

Izpovedovanje vere pa se v tradiciji švicarske reformacije ne dogaja le nasproti ljudem, ampak najprej nasproti Kristusu, h kateremu se – v odgovornosti pred njim – prišteva. *Reformirani* v svoji veroizpovedi ne kažejo svoje lastne vere drugim ljudem, ampak predvsem in najprej kličejo Kristusa. To prepričanje sodi k temeljnim sestavinam švicarske reformacije: kristjan ne »poseduje« prave vere ali pravega spoznanja Boga in ga zato tudi ne more posredovati, »predajati« naprej drugim. Nobena cerkev se ne more imeti – in nima pravice, da bi se imela – za podaljšano roko Božje milosti; noben obred obhajila ni kar tako podeljevanje Kristusovega telesa. Vse cerkveno govorjenje in delovanje je najprej v odgovornosti pred Bogom in se lahko dogaja le kot prošnja/molitev za Duha. Krščanska cerkev ni drugega kot del sveta, toda je svet, ki moli in prosi: »*Veni creator spiritus*«. Je zahvaljujoči se in vedno znova vero izpovedujoči svet. To je kritični in hkrati blagodejni pomen poudarjanja božjega Duha v švicarski reformaciji. Kajti samo tako se krščanska cerkev ali skupnost ne bojuje zase, ampak za prihod Božjega kraljestva, in samo tako dela, kar ji je naloženo.

*V čem je poseben prispevek švicarske reformacije
k reformacijskemu gibanju danes?*

Marsikaj od tu omenjenega ni posebna dobrina zgolj švicarske reformacije. Rečeno je že bilo, da švicarski reformaciji nikakor ni šlo za ustanavljanje religiozne sekte. Pred sabo so imeli povsem preprosto in hkrati skrajno zahtevno nalogo: kako resno vzeti to, kar je temeljno krščanskega, to je Kristusa samega kot Božjo besedo in mesto Božje sprave z ljudmi. Duh švicarske reformacije je (bil) nasproten obnavljanju konfesionalizma ali čaščenja ustanovnih očetov. In vendar je vredno prisluhniti načinu, kako so formulirali svoja spoznanja in jih poizkušali uporabiti pri oblikovanju cerkve. Vsekakor nam pri tem hitro postane očitno, kako so bili tudi reformatorji otroci svojega časa in so z njim delili merila ter slepe pege. Pomislimo samo na surov in krščansko neopravičljiv kaznovalni sistem, pa na stanovsko družbo, ki je bila komajda deležna njihove kritike, na samoumevnost, s katero so biblijsko opravičevali nujnost enotne javne religije in tako nadaljevali z netoleranco, ki

je obstaja od antike dalje, ali jo celo stopnjevali. Ali ni jubilej tudi dobra priložnost in spodbuda, da se s spoštljivo, krščansko teološko argumentirano kritiko distanciramo od reformatorjev tam, kjer v svojem govorjenju in delovanju sami niso sledili nalogi, ki so si jo zadali? Prav Zwingli in Bullinger temu ne bi nasprotovala, bila bi celo hvaležna, saj sta sama izrecno pozivala svoje bralce, da ju kritizirajo in tudi popravi-jo, če pri tem izhajajo iz evangelija.

Morda bi lahko za konec takole uravnotežili poseben prispevek švicarske reformacije h globalnemu reformacijskemu gibanju danes in jutri: prispevek je predvsem v zastavljeni nalogi, da spominja in vztraja, da morajo vse cerkve, ki se sklicujejo na Kristusa, postati v vedno večji meri skupnosti učenja, sprave in pravice, k čemer sodi priznanje lastne krivde in neuspešnosti. Biti pa morajo tudi kraji/skupnosti hvaležnosti in izpovedovanja vere, ki to vidno izžarevajo tudi v družbo in politiko.

Iz nemščine prevedel Marko Kerševan

VIR

Opitz, Peter. 2014. »Der spezifische Beitrag der Schweizer Reformation zur reformatorischen Bewegung.« *V 500 Jahre Reformation: Bedeutung und Herausforderungen; Internationaler Kongress der EKD und des SEK zum Reformationsjubiläum 2017*, ur. Petra Bosse-Huber, Serge Fornerod, Thies Gundlach in Gottfried Wilhelm Locher, 88–98. Zürich: TVZ; Leipzig: EVA.

[https://doi.org/10.26493/2590-9754.13\(26\)405-415](https://doi.org/10.26493/2590-9754.13(26)405-415)